

SVETOPISEMSKE OSNOVE

I. Kolokvij

I. SVETO PISMO JE NAVDIHNJENO

Navdihnjenje izpostavlja presežno, Božjo naravo besede, ki jo vsebuje Sveto pismo. Poudarja njeno skrivnostnost, večnost, v nasprotju z zgodovinskostjo, z njeno pogojenostjo od časa in prostora.

Bog se razodeva na tri načine: preko stvarstva, preko zgodovinskih dogodkov in neposredno preko besede, ki je v svetopisemskem smislu najpopolnejša oblika odnosov. Bog je izbral predvsem to obliko, da bi izrazil sebe.

Ob temi navdihnjenja želimo poudariti, da dar navdihnjenja ni nekaj absolutnega, ampak je v službi razodetja Božje besede, njenega predajanja in rasti v zgodovini odrešenja, predvsem znotraj procesa pisanja knjig Stare in Nove zaveze. Dogodki o katerih govori Božja beseda, so enkratne narave in neponovljivi, beseda pa je ponovljiva.

I.I. Svetopisemska pričevanja o moči navdihnjene besede. Mesta, kjer se to neposredno izraža

Sveto pismo samo pričuje o svoji presežni naravi.

Preroška literatura: *Moči navdihnjene besede so se najbolj zavedali preroki. Na primer:*

- Iz 6 (očistiti ustnice za govor Božje besede); Jer 1 (učinkovitost besede); Ez 2,4 (jesti, sprejeti vase zvitek in govoriti iz njegove polnosti).
- Zgodila se mi je beseda GOSPODOVA, (Jer 1,4)
- Tako govori GOSPOD: Modri naj se ne hvali s svojo modrostjo, močni naj se ne hvali s svojo močjo, bogati naj se ne hvali s svojim bogastvom (Jer 9,22)

Modrostna literatura: *Razumeva Sveto pismo kot "vknjiženo" Božjo modrost.*

- Namenil sem se modro preiskati in dognati vse, kar se dela pod nebom. Mučno opravilo je dal Bog ljudem, da se ubadajo z njim. (Prid 1,13)
- Govoril sem v svojem srcu in rekel: Glej, poglobil in razširil sem modrost bolj kakor vsi, ki so bili pred menoj v Jeruzalemu, moje srce se je naučilo veliko modrosti in znanja.
- Nato sem obrnil svoje srce, da bi spoznal modrost in znanje, zablode in topost. Spoznal sem, da je tudi to lovljenje vetra. (Prid 1,16-17)
- Obrnil sem se, da bi s svojim srcem spoznal, raziskal in dosegel modrost in razsodnost, da bi spoznal varljivost norosti in topost zablod. (Prid 7,25)

Nova zaveza:

- Sam David je rekel v Svetem Duhu: Gospod je rekel mojemu Gospodu: ›Sédi na mojo desnico, dokler ne položim tvojih sovražnikov pod tvoje noge.‹ (Mr 12,36)
- Vse to pa se je zgodilo, da se je izpolnilo, kar je Gospod rekel po preroku: (Mt 1,22)
- To nam namreč pričuje tudi Sveti Duh, saj najprej pravi: (Heb 10,15)

I.II. Cerkevni očetje in učiteljstvo o navdihnjenju Svetega pisma.

Cerkev je vedno trdno verovala v navdihnjenje Pisma in tega dejstva nikoli ni postavljala pod vprašaj. To zavest potrjujejo spisi cerkvenih očetov v patrističnem obdobju in tudi kasneje cerkveno učiteljstvo vseh stoletij. Za vse cerkvene očete velja, da niso razvijali nauka o navdihnjenju Svetega pisma posebej, ampak so o tem govorili ob drugih teoloških temah.

Najstarejši očetje, tisti iz 2. stoletja so Pismo imenovali Božje preroštvo, ki ga je narekoval Sveti duh. Ta pa se je posluževal svetih piscev kot "orodja".

Cerkveni očetje iz 3. in 4. stoletja so govorili, da je Sveti Duh "avtor" Pisma in trdili, da sta obe Zvezi navdihnjeni od Svetega Duha. Skupaj povzamemo naslednje: **Bog (Sveti Duh) je avtor Svetega pisma. Človeški pisec je Božje orodje.**

Cerkveno učiteljstvo je o navdihnjenju razglabljalo na treh vesoljnih cerkvenih zborih:

- Tridentinski koncil poudarja, da je Sveto pismo navdihnjeno od Svetega Duha.
- Prvi vatikanski koncil poudarja sklepe Tridentinskega koncila.
- Drugi vatikanski koncil poudarja predvsem vprašanje nezmotnosti Svetega pisma.

I.III. Trije cerkveni dokumenti o navdihnjenju Svetega pisma

- **Providentissimus Deus:** 1893, papež Leon XIII. Vse knjige Svetega pisma, ki jih Katoliška cerkev priznava za svete in kanonične so napisane po navdihnjenju Svetega Duha. In so nezmotljive.
- **Divino afflante Spiritu:** 1943, papež Pij XII. Upoštevati je treba tudi delo človeških avtorjev Svetega pisma, da resnica o navdihnjenju ostane neokrnjena kljub dvomom, ki jih postavlja razvoj znanosti.
- **Interpretacija Svetega pisma:** 1993, papež Janez Pavel II. Odnos med navdihnjenjem in literarnim delom.

I.IV. Vloga človeškega pisca pri nastajanju navdihnjenih besedil

Obstaja vprašanje, kako psihološko razložiti sodelovanje med Bogom in človekom, ko gre za navdihovanje pri nastajanju besedil. Ali je nujno, da bi se navdihnjeni pisec moral zavedati dejstva, da dela po navdihu? Sprejet je odgovor, da to nikakor ni nujno. Pri nekaterih besedilih je še posebno dobro vidno, da je bila pobuda za pisanje čisto praktična; pismo apostola Pavla Filemonu.

Literarno dejavnost pisca lahko predstavimo v treh korakih ali časovnih obdobjih, katere je vodil Sveti Duh, ki je vstopal v nastajanje besedil:

- **Zbiranje vsebine:** to je lahko življenjska izkušnja, vrsta izkušenj, ki so jih nekateri doživeli, lahko izhaja iz nareka čistega poznanja, ali tudi ustnega izročila, ali iz že predhodno napisanih besedil.
- **Intuicija – navdih:** to je resničen začetni trenutek nastajanja nekega literarnega dela. Preobraža se v moč, ki daje rast, povzroča gibanje in razsvetljenje celotnega nadaljnega procesa, ki privede do stvaritve pisnega dela.
- **Izpolnitev:** sledi navdihu in je neke vrste notranja nujnost pisanja, komponiranja, proces zunanjega uresničevanja nekega notranjega vzgiba. Proces literarnega oblikovanja je zelo kreativen in se odvija po delovanju Svetega Duha.

I.V. Resničnost Svetega pisma in nezmotnost

Ker verujemo, da so svete knjige nastale po volji Boga in pod njegovim vplivom, se nam zdi problematično vsako odkrivanje napačnih podatkov, neskladij in zmot različnih vrst, od moralnih, do teoloških, ki jih Sveto pismo tudi vsebuje. Zato so v preteklosti kot dejstvo zagotavljali, da je Sveto pismo **nezmotno**.

Kasneje (19. in 20. stoletje) pa so z analiziranjem ugotovili, da v določenih besedilih kar mrgoli mest, kjer bi morali priznati naravoslovne in zgodovinske napake. Na primer:

- Dve poročili o vesoljnem potopu¹; čas trajanja vesoljnega potopa

Take "zmote" porajajo vprašanje o resničnem navdihnjenju Svetega pisma. To vprašanje so poskušali razrešiti na več načinov: omejitev na določene dele Svetega pisma, ki naj ne bi bili navdihnjeni;² opravičevanje zaradi razlike med semitsko in grško miselnostjo (semitski pomen resnice je vezan na zvestobo, ki se razodeva v odnosu; v grškem pa je resnica vezana na bistvo ali naravo resničnosti dejstev, ki so dosegljivi preko umskega dojetanja).

Poudarjanje resničnosti Svetega pisma je danes postavljeno tudi v območje kanona in hermenevtike in razodeva širšo problematiko, ne more biti skrčeno samo na nezmotnost.

I.VI. Zgodovinska resničnost v Svetem pismu

Zgodovinska resničnost Svetega pisma je neobhodna in je ne moremo zatajiti, čeprav nas lahko katera svetopisemska besedila spravljajo v zadrego, ker jim zgodovinskosti ne moremo dokazati.

Zgodovinske resnice so predstavljene v smislu odrešenjske zgodovine in so v različnih slovstvenih vrstah, na različne načine izražene.

Za svetopisemsko zgodovinopisje je zelo značilna **selektivnost**: Iz dolge zgodovine izbira samo tiste dogodke, ki vsebujejo določeno odrešenjsko sporočilo (izhod iz Egipta, pot po puščavi – 50 različnih krajev).

Tudi **arheološka izkopavanja** pogosto ustvarjajo problematična vprašanja. Izkopavanja včasih namreč dokažejo neko podobnost v Svetem pismu, večkrat pa tudi ne (spreobrnitev vseh prebivalcev Niniv, prestolnice Asirije).

Cerkveno učiteljstvo poudarja, da je potrebno preučevati pomen slovstvenih vrst, t.j. različne vrste besedil preučujemo na različne načine (pomen in vsebina pesmi je drugačen od prerokbe, basen je drugačna od tempeljske resnice).

In vendar kljub vsem napadom kritikov in branilcev Svetega pisma, je vendar teološka resničnost Svetega pisma veliko pomembnejša kakor zgodovinska.

---

1 1 Mz 7-8

2 Obsodil papež Leon XIII.

I.VII. Moralna in znanstvena resničnost v Svetem pismu

V Svetem pismu najdemo mesta, ki jih v moralnem in teološkem smislu lahko postavimo pod vprašaj. Kadar pisatelj sam greh nedvoumno obsodi, še nekako gre, čeprav so mnogi menili, da nemoralnih zgodb ne bi smelo biti v Božji knjigi.

Primere, kjer razuzdanost ali nasilnost nista jasno obsojeni so večkrat opravičevali z dejstvom, da Sveto pismo mora odkrivati človeško nravno uboštvo in greh, da bi bralci tem bolj razumeli Božje odrešujoče usmiljenje in hrepeneli po svetosti, h kateri nas Božja beseda spodbuja in daje moč.

V zagovarjanju moralne in teološke resničnosti Svetega pisma je pomembno upoštevati **celoto** Svetega pisma in v njeni luči presojati resnico posameznih odlomkov. Potem lahko vidimo nekakšno **napredovanje razodetja** in tudi, da je moral Bog po prerokih in svetih piscih polagoma vzgajati ljudi.

Glede znanstvene resničnosti pa:

- Sveto pismo moramo presojati s stališča njegovega namena.
- Sveto pismo moramo presojati z zornega kota njegovega nastanka.

I.VIII. Kaj pravi navdihnjeno besedilo o zgodovini odrešenja (ZGO)

Zgodovina Svetega pisma podaja zgodovino odrešenja, v kateri se razodeva odnos med Bogom in človekom, oz. način vodenja vsega človeštva k dopolnitvi odrešenjskega načrta.

Okvir celotnega dogajanja, predstavljata začetni dve in zaključni dve poglavji Svetega pisma,³ ki govorita o popolni harmoniji, skladnosti vsega stvarstva in človeka (človeštva) v odnosu z Bogom. Med tem je opisana porušitev te harmonije in pogoji in načini za obnovitev te porušene harmonije in nazadnje vizija prenovljene harmonije.

ZGO se odvija na podlagi treh načel:

- **Načelo ponavljanja:** skozi vso ZGO se prepletajo določeni modeli, ki se na podoben način ponavljajo. Na primer *eksodus (izhod)*: vsebuje tri korake: izhod iz težke situacije; preobrazba; vhod v stanje nove milosti. Govorimo pa o **treh eksodusih**: iz Egipta; iz Babilona; eksodus Kristusa (izšel iz Očeta, prešel smrt in se vrnil k Očetu).
- **Načelo razvoja:** ko se določen model ponavlja v novih okoliščinah, se Božje sporočilo pogloblja in odkriva novo vsebino.
- **Načelo transpozicije:** zaznamuje prehod iz Stare zaveze, v Novo zavezo, kjer je vse starozavezno razodevanje Boga razkrito v Osebi Jezusa Kristusa in tako dopolnjeno v središčnem dogodku njegove smrti in vstajenja.

Na kratko: ZGO vsebuje Božjo pedagogiko, saj Bog v podobne situacije enako posega.

II. KANON IN NJEGOVA ZGODOVINA

II.I. Pojem in definicija svetopisemskega kanona

Grška beseda *kanon* izvira iz semitske besede *qin* in pomeni trst, merilno palico, dolžinsko mero, itd. V **prenesenem pomenu** pa beseda *kanon* označuje pravilo, normo, model, in sicer na različnih področjih (zgodovina, morala: kanonizacija svetnikov, slovnica, umetnost, liturgija, cerkveno pravo).

Definicija Svetega pisma:

Kanon Svetega pisma je zbirka knjig, ki jih je Cerkev sprejela in jih priznava za od Boga navdihnjene in katerim zaradi tega pripada nezmotna avtoriteta, ker vsebuje in oblikuje pravilo razodete resnice.

II.II. Razlika med hebrejsko Biblijo in krščanskim Svetim pismom

Poznamo dva kanona, dve zbirki knjig: judovski kanon in krščanski kanon.

Judovski kanon ali hebrejska Biblija, označuje vse spise, ki jih imajo Judje za svete, medtem ko oni sami nimajo skupnega izraza, ki bi označeval celoto. Judje namreč delijo Biblijo na tri dele: *Tora* (postava), *Nebiim* (preroki), *Ketubim* (spisi).⁴

Krščanski kanon ali krščansko Sveto pismo pa se deli na Staro zavezo in Novo zavezo. Ta dela pa se naprej delita na zgodovinske, preroške in poučne knjige, ter (pri protestantih dodatek) devterokanonične knjige.

II.III. Kriteriji kanoničnosti

Knjiga je kanonična, če je sprejeta v seznam svetih knjig. Tu delimo na:

Protokanonične knjige: tiste knjige pri katerih Cerkev ni nikoli dvomila o navdihnjenosti.

Devterokanonične knjige: tiste knjige, ki jih niso imeli vedno ali ne v vseh delnih Cerkvah za svete in kanonične.

II.IV. Zgodovina judovskega kanona (zunanji in notranji proces)

Zgodovinske knjige so bile zbrane po babilonskem izgnanstvu.

Preroške knjige so bile zbrane okrog leta 200 p.n.št.

Spisi so bili zbrani okoli 136 p.n.št.

Obstajala sta dva kanona:

- za Jude v diaspori
- za Jude v Palestini

Zunanji proces:

Štirje kriteriji za kanoničnost judovskega Svetega pisma:⁵

1. Skladnost vsebine z naukom Tore,

⁴ Ali krajše TNK (Tora, Nebiim, Ketubim) – izgovorjava Tanak.

⁵ Po Talmudu (nastal od 1. do 7. stol. po Kr.).

2. Starost (po Ezru ni več navdihnjenja)
3. Pisan v svetem jeziku: hebrejski ali aramejski
4. Nastanek na sveti zemlji (Palestina)

Notranji proces:

Proces ozaveščanja vere in nastajanja knjige je lahko trajal tudi 1000 let. V tem procesu govorimo o štirih obdobjih:

1. Nastajanje prve ustne tradicije
2. Prve pisne oblike, vezane na liturgično življenje
3. Prva zbiranja pisnih oblik skupaj
4. Dokončna oblika knjige

II.V. Zgodovina kanona Stare zaveze

Kaj je za kristjana pomenilo Sveto pismo? Ko so prvi kristjani, pa tudi Jezus navajali iz Svetega pisma, se niso mogli naslanjati na Judovski kanon, ker je le ta še nastajal. Obstajala pa je Septuaginta – to je prvo Sveto pismo, ki so ga Judje prevedli sami, za druge Jude, ki so živeli drugod.

Stara zaveza se po krščanskem kanonu deli na:

- **Zgodovinske knjige (21):** od Mojzesove knjige, do knjig Makabejcev
- **Preroške knjige (18):** od Izaija, do Malahija
- **Poučne knjige (7):** Job, Psalmi, Knjiga modrosti

II.VI. Zgodovina kanona Nove zaveze

Kanon v Novi zavezi je nastajal približno od 50 n.št. do okoli 120 n.št. Izbiro kanona je pospešilo Markijevo in Tacijanovo⁶ krivoverstvo. Pojavilo pa se je še eno krivoverstvo Monticizem, ki je učil, da nobena knjiga ni navdihnjena.

Nova zaveza pa se po krščanskem kanonu deli na:

Zgodovinske knjige: Evangelij, apostolska dela

Poučne knjige: Pisma

Preroške knjige: Razodetje:

---

⁶ Tacijan je učil oz. štiri evangelije "stlačil" v enega.

II.VII. Splošna predstavitev apokrifne literature

Poimenovanje:

apokryphos (grško) pomeni skrit, skriven, tajen, ne predstavljen javnosti, negotovega porekla. Sopomenka »psevdo biblico« ali »ekstra kanoničen«. V posvetni literaturi pomeni zapis, ki ni za javnost, prihranjen samo za določen krog bralcev.

Pri protestantih je ta literatura poimenovana kot psevdografi, pri katoličanih pa apokrifi.

Definicija:

To je zaključena zbirka knjig, ki posnemajo biblična besedila in se lažno predstavljajo pod avtorstvom bibličnih osebnosti stare zaveze ali nove zaveze.

Čas nastanka:

- Starozavezni apokrifi so nastali od 2. st. do 3. st.p.n.št.
- Novozavezni apokrifi so nastali od konca 1. st.n.št. do konca 5. st.n.št.

Vsebina:

- V nasprotju z judovskim oz. apostolskim izročilom.
- Dopolnitev podatka o življenju Svetopisemskih oseb.
- Apokaliptični duh in slog.
- Gnostična miselnost v teoloških spisih.
- V starozaveznih apokrifih je čutiti vpliv krščanskih nauk.

Vpliv:

- Na cerkvene očete, na umetnost
- Na liturgično življenje (Requiem æternam)

Pomen danes:

- Aktualnost v svetopisemskih znanostih (razvoj interpretacije), zgodovinsko gradivo za verske, kulturne, socialne razmere, pojasnjujejo nastanek krivoverstev in sekt, študij **agrafov** (Jezusovih besed, ki jih v kanoničnih evangelijih ni).

II.VIII. Predstavitev izbranega apokrifa

Apokrifi Stare zaveze:

ZGODOVINSKI:

- Knjiga jubilejev ali Mojzesovo razodetje.
- Tretja Ezderova knjiga
- Tretja knjiga Makabejcev

PREROŠKI:

- Henohova prerokba
- Četrta Ezderova knjiga
- Sibiline prerokbe

POUČNI:

- Oporoke dvanajstih očakov
- Solomonovi psalmi (18 jih je)
- Solomonove ode

Apokrifi Nove zaveze:

EVANGELIJ:

- Evangelij po Hebrejcih ali evangelij Nazarencev
- Jakobov protoevangelij
- Nikodemov evangelij (vsebuje Pilatova dela in pot v predpeklo)

DELA:

- Petrova dela, Pavlova dela, Janezova dela

PISMA:

- Jezusovo pismo Abagarju
- Pavlovo pismo Korinčanom, Laodikejcem
- Pavlova pisma Seneki

RAZODETJA:

- Petrovo, Pavlovo in Tomaževo razodetje

III. BESEDILNA KRITIKA

III.1. Kaj razumemo pod pojmom besedilna kritika? Kaj je svetopisemska paleografija?

Tekstna oz. besedna kritika, oziroma zgodovina besedila preučuje verodajnost besedila. Za ta način preučevanja Svetega pisma je značilno, da ni nobenega ohranjenega besedila avtorja – **avtografa**. Obstajajo le prepisi – **apografi**.

Pri prepisih poznamo dve osnovni napaki:

□ nehotne napake (zaradi načina prepisovanja):

- falente auro – haplografija (enkrat za dvakrat)
- folente auro – diplografija (dvakrat za enkrat)
- falente memanie – zamenjava

□ hotene napake (zaradi neukih); dopolnjevali zaradi neuke množice

Paleografija:

Paleografija preučuje najstarejše pisalne podlage in oblike, načine pisanja, razvoj starih pisav in jezika, ter znamenj v besedilu iz časov oblikovanja svetopisemskega besedila.

Pisalne podlage pri Judih:

- Kamen
- Opeka (ostrakon – opeka)
- Pergament
- Papirus

Judovske pisalne oblike

- Negila (zvitek)
- Kodeks □ zvezek □ knjiga (kvaderus 4 pole – 8 listov – 16 strani)

- Pisma, listine
- Palimpest
- Opistograf (prečiščen kodeks)

Svetopisemski jeziki

- Hebrejščina = SZ
- Aramejščina = nekateri deli SZ
- Grščina = apokrifi in NZ

III.II. Zgodovina hebrejskega besedila Stare zaveze

□ Inačice v mazoretskem besedilu: Ponavljanje besedil v drugih besedilih

Bedak pravi v svojem srcu:

»Ni Boga.«

Ravnajo pokvarjeno, počenjajo ostudna dejanja,
ni ga, ki bi delal dobro.

2 GOSPOD gleda dol iz nebes

na človeške sinove,

da bi videl, ali je kateri razumen,

kateri, ki Boga išče.

3 Vsi so zablodili,

vsi skupaj so se izpridili;

ni ga, ki bi delal dobro,

ni ga niti enega.

4 Mar nimajo spoznanja vsi hudodelci,

ki jedo moje ljudstvo, kakor jedo kruh,

a GOSPODA ne kličejo.

5 Tam se jih loti strah in groza,

kajti Bog je z rodom pravičnega.

6 Sklep nesrečnega hočete zasramovati,

a GOSPOD je njegovo zatočišče.

7 O da bi prišla s Siona Izraelova rešitev!

Ko bo GOSPOD obrnil usodo svojega ljudstva,

se bo Jakob radoval, veselil se bo Izrael. (PS 14)

Zborovodju, na godala. Davidov pouk,

2 ko so prišli Zifovci k Savlu in rekli: »Ali ni David skrit pri nas?«

3 O Bog, reši me s svojim imenom,
s svojo oblastjo mi sodi.

4 O Bog, usliši moje molitev,
prisluhni izrekom mojih ust.

5 Zakaj tujci so se vzdignili zoper mene,
nasilneži mi strežejo po življenju,
niso postavili Boga pred sebe.

Sela.

6 Glej, Bog mi pomaga,

Gospod je med tistimi, ki podpirajo mojo dušo.

7 Naj se vrne hudobija na moje nasprotnike,

v svoji zvestobi jih utišaj.

8 Prostovoljno ti bom daroval,

hvalil bom tvoje ime, GOSPOD, ker je dobro.

9 Zakaj iz vsake stiske me je rešil,

moje oko gleda na moje sovražnike. (PS 54)

□ Primerjava s samarijanskim pentatevhom

□ Primerjava z mazoretskim besedilom in Septuaginto

□ Primerjava z mazoretskim besedilom in kumranskim rokopisom

MAZORETI = tiberijska rabinska šola, tradicionalisti, opremili hebrejsko pisavo s samoglasniki, soglasniki.

Kodeksi iz izdaje:

Ohranjena sta dva kodeksa:

□ Alepski iz leta 930, napisan za Jude

□ Leningrajski iz leta 1008, napisan za kristjane.

1903 odkrili rokopis iz 1. st.n.št., ki vsebuje 2 Mz 20 in 5 Mz 5

III.IV. Zgodovina besedila grške Nove zaveze

Tekstne priče:

Celota pisana v grščini.

Dolga stoletja se je ohranjalo izročilo.

Avtografi se niso ohranili.

Neposredne priče poznamo glede na vsebino:

□ Kodekse (obširna enota, lahko vsebuje SZ in NZ)

- Vatikanski
- Sinajski
- Aleksandrijski

□ Lekcionar (za liturgično rabo)

□ Papirus Klindos (2. st.n.št.)

III.V. Metode ugotavljanja prvotnega besedila

Preden je prišlo do rokopisa, kakor ga imamo pred seboj, se je zgodilo že marsikaj. Že prvotno besedilo, ki se ni ohranilo (avtograf), je pogosto bilo bolj redakcija gradiva, ki je bilo zapisano že prej, da o ustnem izročilu pred prvim zapisom tu ne govorimo.

Poseben pojem je **recenzija**, kar pomeni delo popravljanja besedila, odstranjevanja napak, ki so se vrinile pri prepisovanju. Za recenzijo potem lahko rečemo tudi skupini rokopisov, ki jim je skupno to, da izhajajo iz enega tako popravljenega besedila.

Tekstna kritika, pa je dejavnost, pri kateri si prizadevamo, da bi ponovno vzpostavili ("rekonstruirali") besedilo, ki je kolikor mogoče blizu prvotni redakciji (avtografu). Tekstna kritika preučuje naslednje pogostejše napake:

- Opuščanje,
- Dodajanje,
- Spreminjanje ali zamenjave,
- Prevrčanje.

Štiri pravila besedilne kritike:

- *Izvirno je tisto branje, ki razloži nastanek drugih različic.*
- *Težja različica je bolj verjetno prvotna kot lažja.*
- *Krajša različica ima prednost pred daljšo.*
- *Branje, ki se razlikuje od tistega na vzporednem mestu, ima prednost od tistega, ki se ujema z vzporednim mestom.*

III.VI. Nastanek, vrednost in zgodovinski pomen Septuaginte

- nastala v obdobju Ptolomeja II.⁷ (3. st.pr.n.št.)
- odlomke najdemo v delih Filona Aleksandrijskega
- Septuaginta je most oziroma pot do hebrejske biblije.

S Septuaginto (LXX), mislimo na prvi prevod judovskih svetih spisov iz hebrejščine (in aramejščine) v grščino.

Nastanek in vrednost LXX: Avtor znan po imenu Aristej je v 2.stol.pr.Kr. v obliki pisma ("Aristejevo pismo") napisal domišljijско poročilo o tem, kako so "zakon" prevedli v grščino. (Glej opombe).

Najbolje je preveden Pentatevh, ter tudi zgodovinske knjige, medtem, ko so psalmi, Pridigar in Visoka pesem prevedeni površno, kar nakazuje na to, da je bilo prevajanje suženjske narave.

Zgodovinski pomen LXX: Septuaginta je prvi prevod obsežnejšega besedila v zgodovini sploh, in to še iz semitskega jezika v popolnoma drugačen jezik. Ni si mogoče dovolj jasno predstavljati, kaj je tako velikansko delo pomenilo v tistih časih, ko niso imeli predhodnih zgledov, kot jih imamo danes.

Za nas je pomen LXX predvsem v tem, da nam pomaga odkrivati prvotno besedilo hebrejske Biblije, kjer nimamo dovolj dobrih prič v izvorniku.

Potem je zelo pomembna tudi za študij Nove zaveze. Od okoli 350 navedkov iz Stare zaveze, jih je kar 300 vzeti iz LXX.

Preden je nastala Nova zaveza, je bilo za prvo Cerkev to edino Sveto pismo. Skoraj vsi cerkveni očetje so se naslanjali na grško besedilo LXX.

III.VII. Revizije in recenzije prevoda LXX

Judovske revizije: Sčasoma so helenistični Judje vedno bolj ugotavljali napake in netočnosti v LXX. Vendar se niso mogli odločiti za nov prevod, ker je bila LXX zelo razširjena in uživala splošno spoštovanje. Zato so se odločili, da pregledajo in popravijo obstoječi prevod.

Vendar pa je bil še drugi razlog za spreminjanje LXX – polemika med Judi in Kristjani. Kristjani so iz LXX dajali argumente proti Judom zaradi Mesije. Torej Judje, ki zavračajo Kristusa, grešijo proti lastnim svetim knjigam.

Poznamo tri predstavnike, katerih recenzije so se ohranile:

- **Akvila** je bil v judovstvo spreobrnjeni Grk, ki je svoj grški prevod judovske Biblije naredil okoli 140 po Kr. Zanj je značilno, da je skrupulozno sledil hebrejskemu besedilu, tako da je kršil tudi pravila grške slovnice in ohranjal značilne hebrejske fraze. Od tega prevoda so se ohranili samo redki odlomki.
- **Teodotion** je bil Jud iz Efeza v Mali Aziji, ki je svoj grški prevod dokončal okoli leta 180 po Kr. Nekateri navedki iz Stare zaveze v Novi zavezi, ki niso povsem iz LXX, so zelo blizu temu Teodotionovemu besedilu. Njegov prevod pomeni za najbolj ljudski prevod.

---

⁷ Ptolomej II. si je zaželel prevod judovskega Svetega pisma, zato je zbral 70 judovskih strokovnjakov, po legendi so prevajali 70 dni na otoku Faros. Iz tega vsega sledi ime sedemdeset "LXX".

- **Simah** je bil Samarijan, ki se je spreobrnil v krščanstvo in je napravil svoj grški prevod Stare zaveze okoli leta 200 po Kr. Iz skromnih ostankov tega besedila se vidi, da mu je šlo predvsem za elegantno literarno grščino, z nasprotju z Akvilo. Razlagal je po smislu, ne po črki, zato je to najlepši prevod v literarnem smislu.
- **Origenova heksapla** Judje so Kristjanom v prvih stoletjih radi očitali, da nimajo pravilnega prevoda judovskih svetih knjig v grščino. V prvi polovici 3. stol. je Origen opravil velikansko delo, da bi odgovoril na te očitke. Izdelal je knjigo v šestih stolpcih, v katerih je vzporedno primerjal šest različnih besedil (glede na jezik in pisavo):
  1. Hebrejsko besedilo s hebrejskimi črkami,
  2. Hebrejsko besedilo s grškimi črkami,
  3. Akvilovo grško besedilo Stare zaveze,
  4. Simahovo grško besedilo Stare zaveze,
  5. Pregledano besedilo LXX,
  6. Teodotinovo grško besedilo Stare zaveze.

Lukianova recenzija Okoli leta 300 je duhovnik Lukian iz Antiohije pripravil svoje grško besedilo Stare zaveze. Primerjal je LXX s hebrejskim izvirnikom in delno popravil grško besedilo. Recenzija je ohranjena v več kodeksih in v navedkih cerkvenih očetov.

III.VIII. Kaj so targumi? Konkretni primer.

Beseda *targum* je aramejska in pomeni "razlaga". Izpeljana je iz glagolskega korena *trgm*, kar pomeni "prevajati".

Targumi so prevodi Stare zaveze iz hebrejščine v aramejščino. Namenjeni so bili Judom, ki niso več razumeli hebrejščine. Zlasti po izgnanstvu v 6. stol.pr.Kr., se je med Judi uveljavil aramejski jezik, medtem ko so bili sveti spisi še vedno pretežno v hebrejščini.

Naloga prevajalca je, da svetopisemsko besedilo naredi razumljivo. Targumi povezujejo dve razsežnosti razlaganja: *translatio* (prestavljanje iz enega jezika v drugega) in *explanatio* (razlaganje v istem jeziku). Zato to ni aramejska Biblija, ampak bolj komentar k svetopisemskim besedilom.

Ohranjene Targume delimo na tri skupine:

- Tiste, ki vsebujejo Pentatevh,
- Tiste z zgodovinskimi in preroškimi knjigami,
- Tiste, s poučnimi in pesniškimi knjigami.

Pisne oblike targumov:

- V Kumranu najdeni targum k Jobovi knjigi,
- V Vatikanski knjižnici najden targum k Peteroknjižju,
- Jeruzalemski targum II k Pentatevhu.

Primer: *targum Neofiti 1*

Abraham daruje Izaka 1 Mz 22,1-19

Po teh dogodkih je Bog preizkušal Abrahama z **deseto preizkušnjo**. Rekel mu je: »Abraham!« **Abraham mu je odgovoril v obrednem jeziku** in rekel: »Tukaj sem.«

Pa je rekel: »Vzemi svojega sina, svojega edinca, ki ga ljubiš, Izaka, in pojdi v deželo Morija! Tam ga daruj v žgalno daritev na gori, ki ti jo bom pokazal!«

Abraham je vstal zgodaj zjutraj, osedlal osla, vzel s seboj dva hlapca in svojega sina Izaka. Nacepil je drv za žgalno daritev, potem pa je vstal in odšel proti kraju, o katerem mu je govoril Bog.

Tretji dan je povzdignil oči in od daleč zagledal kraj.

Rekel je hlapcema: »Ostanita tukaj z oslom, jaz in deček pa greva tjakaj, da pomoliva. Potem se vrneva k vama.«

Abraham je vzel drva za žgalno daritev in jih naložil svojemu sinu Izaku, v svojo roko pa je vzel ogenj in nož. In šla sta oba skupaj **s popolnoma (nedeljenim) srcem.**

Izak je nagovoril svojega očeta Abrahama in rekel: »Moj oče!« Ta je rekel: »Tukaj sem, moj sin.« Pa je rekel: »Glej, ogenj in drva, kje pa je jagnje za žgalno daritev?«

Abraham je rekel: »Bog si bo preskrbel jagnje za žgalno daritev, moj sin, **če ne boš ti jagnje za žgalno daritev.**« In šla sta oba skupaj **s popolnoma (nedeljenim) srcem.**

Prišla sta na kraj, o katerem mu je Bog rekel. Tam je Abraham sezidal oltar in razložil drva. Zvezal je svojega sina Izaka in ga položil na oltar na drva.

Potem je Abraham iztegnil svojo roko in vzel nož, da bi zaklal svojega sina **Izaka. Izak je odgovoril svojemu očetu Abrahamu: » Oče, zveži me dobro, da te ne bi udaril in bi to storilo tvojo daritev nevredno ter bi bila v prihodnosti oba vržena v brezno uničenja.« Oči Abrahama so bile uprte v oči Izaka in oči Izaka so pozorno gledale angele na visokosti. Abraham jih ni videl. V tej uri se je z nebes slišal močan glas: »Pridite, poglejte dva na zemlji: eden daruje in drugi je darovan. Tisti, ki daruje se ne obotavlja, in tisti, ki mora biti darovan, je nastavil svoj tilnik.«**

Tedaj mu je zaklical GOSPODOV angel iz nebes in rekel: »Abraham, Abraham!« Rekel je: »Tukaj sem.«

In je rekel: »Ne izteguj svoje roke nad dečka in ne stôri mu ničesar, kajti zdaj vem, da se bojiš Boga, saj mi nisi odrekel svojega sina, svojega edinca.«

Abraham je povzdignil oči in pogledal, in glej, za njim je bil oven, ki se je z rogovi zapletel v grmovje. Abraham je torej šel in vzel ovna in ga daroval v žgalno daritev namesto svojega sina.

Zato je Abraham tisti kraj imenoval »GOSPOD bo preskrbel«, kakor pravijo danes: Na gori GOSPODOVI bo preskrbljeno.

GOSPODOV angel je drugič poklical Abrahama iz nebes in rekel: »Prisegel sem pri sebi, govori GOSPOD: Ker si to storil in nisi odrekel svojega sina, svojega edinca,

te bom zares obilno blagoslovil in silno namnožil tvoje potomstvo, kakor zvezde na nebu in kakor pesek, ki je na morskem bregu. Tvoji potomci bodo vzeli v posest vrata svojih sovražnikov in s tvojimi potomci se bodo blagoslavljali vsi narodi na zemlji, ker si poslušal moj glas.«

Abraham se je vrnil k hlapcema, vzdignili so se in skupaj odšli proti Beeršébi. In Abraham je prebival v Beeršébi.

III.IX. Predstavi prevoda Vetus latina in Vulgata ter njen pomen

Vetus latina: To ime označuje vse latinske prevode Svetega pisma, ki so nastali pred Hieronimovim latinskim prevodom. Besedilo obeh zavez je bilo prevedeno iz grščine. Tekstno kritično je Vetus latina izredno pomembna posebno za Novo zavezo, ker vsebuje zelo suženjski prevod iz grščine.

Vulgata:

Ime splošno označuje besedilo, ki je bilo razširjeno in priljubljeno med ljudstvom. Ker je bil prevod Vetus latina že prevečkrat popravljen in preveden je iz njega nastala prava zmešnjava.

Zato je papež Damaz (+366-385) naročil učenjaku Hieronimu naj temeljito pregleda in po izvorniku popravi latinsko besedilo. In on je to delo res opravil. Hieronim je bil tajnik pri škofu Damasu, proti koncu življenja je živel kot puščavnik – asket, v votlini pri Betlehemu. Ko je prevajal Septuaginto, je spotoma tudi malo popravljal, tako da Vulgata ni bila, zaradi tega, takoj sprejeta.

Hieronim je postavil načela prevajanja:

- Dajati smisel
- Prevajati dosledno, a ne suženjsko

Treba je vedeti da spočetka tega prevoda mnogi niso marali. Hieronimovo besedilo je s širjenjem in prepisovanjem postajalo vedno bolj pokvarjeno in že v času pred tiskom so bili številni poskusi, kako bi besedilo očistili napak. In res šele papež Pij X. je leta 1907 naročil benediktincem, naj izdelajo temeljito kritično izdajo Vulgate. Papež Pavel VI., je ustanovil komisijo za popolno revizijo Vulgate in tako je nastala **Nova Vulgata**, ki je izšla leta 1979. Kjer je mogoče se drži Hieronimovega načina.

Pomen Vulgate v zgodovini

Besedilo Vulgate je pomembno za besedilno kritiko Svetega pisma, za zgodovino eksegeze in teologije v zahodni Cerkvi, a tudi za razumevanje rasti evropske družbe.

III. X. Predstavi proces prevajanja Svetega pisma v slovenski jezik

PROTESTANTI

Prevajali direktno iz Septuaginte
M. Luter (Wittenberg 1534)
P. Trubar (Nekaj je prepisal od Lutra)

- 1.** J. Dalmatin (1584)
Š. Küzmič, prekmurska NZ
- 4.** Stritarjev Prevod (1870-1898)
- 5.** prevod češkega mis. A.Chaska (1914)

- 7.** Slovenski standardni prevod (1996)

KATOLIKI

Na pobudo škofa Hrena (1602) slovenski
Evangelistoris – animus
Janez Candek – lekcionar (1612)
Matija Kastelic, rokopis
Mihael Poglavec, Tobiove bukve

- 2.** Japljeva biblija (1784-1802)
Mikloš Küzmič, Evangelij (1796)
- 3.** Wolfova biblija (1856-1859)
- 6.** Mariborsko Sveto pismo (1856-1859)
Ekumenska izdaja Svetega pisma (1974)

III.XI. Značilnosti slovenskega standardnega prevoda Svetega pisma

Prvenstvo osnovnega pomena in zmerna vezanost na izvirni slog.
Literarna enotnost Svetopisemskega besedila.
Medsebojna povezanost pesniških prvin.

Pri prevajanju so se prevajalci držali naslednjih načel:

- Polarnost dobesebnega in idiomatskega prevoda
- Prvenstvo osnovnega pomena in zmerna vezanost na izvirni slog
- Literarna enotnost svetopisemskih besedil

- Medsebojna povezanost pesniških prvin

IV. HERMENEVTIKA

IV.I. Opredeli pojma hermenevtika in eksegeza

Hermenevtika pomeni interpretacija, umetnost razlage Svetega pisma hermeneo {razlagati}, bolj z literarnega vidika.

Eksegeza pomeni prav tako interpretacijo Svetega pisma, vendar bolj s teološkega vidika.

DELITEV

- Neomatika, iz gr. {neoma} = misel, namen; iskanje različnih pomenov besedila
- Hevristika, iz gr. {heurisko} = najti, srečati, odkriti; oblikovanje praktičnih pravil za opredelitev različnih pojmov

SHEMA HERMENEVTIKE

1. Zgodovina eksegeze (judovske in krščanske)
2. Filozofska in teološka načela eksegeze
3. Predstavitev današnje eksegetske metode

IV.II. Opiši eksegezo znotraj hebrejske Biblije in pomen Septuaginte ter targumov za hermenevtiko

Prve začetke razlaganja svetopisemskih besedil najdemo že v Svetem pismu samem. Večkrat lahko zasledimo, da besedila, mlajša po nastanku, vsebujejo razlago starejših. Prvič lahko zasledimo tak način predstavljanja v preroškem obdobju.

V tradiciji Izaija postane eksodus iz Egipta model za napoved novega eksodusa:

Tako govori GOSPOD, ki je utrl pot skozi morje in stezo skozi deroče vode, ki vodi v boj vozove in konje, vojsko in junake: Zdaj ležijo vsi skupaj in ne vstanejo več, stleli so kakor stenj in ugasnili. Ne spominjajte se prejšnjih reči, ne mislite na nekdanje reči. Glejte, nekaj novega storim, zdaj klije, mar ne opazite? Da, speljal bom pot skozi puščavo in reke skozi puščavo. Slavile me bodo poljske živali, šakali in noji, da sem dal vodo v puščavi in reke v puščavi, da sem napojil svoje ljudstvo, svoje izvoljeno, ljudstvo, ki sem ga zase upodobil, da bodo pripovedovali mojo hvalo. (Iz 43,16-21)

V Sirahovi knjigi se nahaja ponoven opis stvarjenja in greha:

Ne reci: »Po Gospodovi krivdi sem odpadel.« Saj vendar ne bo storil tega, kar sovraži. Ne reci: »On me je zavedel.« Saj vendar ne potrebuje grešnika. Gospod sovraži vsako gnusobo in tisti, ki se ga bojijo, je ne marajo. On je na začetku ustvaril človeka in ga pustil oblasti lastne odločitve. Če hočeš, boš izpolnjeval zapovedi, in zvestobo ohraniti je stvar tvoje dobre volje. Predte je položil ogenj in vodo, roko boš iztegnil, po čemer boš hotel. Pred ljudmi sta življenje in smrt in kar bo komu po volji, mu bo dano. Zakaj velika je modrost Gospodova, silen je v mogočnosti in

vidi vse. Njegove oči zrejo na tiste, ki se ga bojijo, in pozna vsako človekovo dejanje. [Nikomur ni ukazal, naj bo brezbožen, nikomur ni dovolil grešiti. 17 Gospod je iz zemlje ustvaril človeka in ga vanjo spet usmeril. Ljudem je poklonil le nekaj dni in priložnosti, dal jim je oblast, da smejo uporabljati to, kar je na njej. Po svoji meri jih je oblekel z močjo, po svoji podobi jih je naredil. Položil je v vsako živo bitje strah pred njim, naj gospodari divjadi in perjadi. (Na posodo so dobili pet Gospodovih dejavnosti, kot šesto je vsakemu v delež podaril um, kot sedmo pa govor, da bi razlagal njegova dela.) Odločanje in jezik in oči, ušesa in srce jim je dal, da bi mogli misliti. Napolnil jih je s pametnim vedenjem in jim pokazal dobro in hudo. Svoje oko je položil v njih srca, da jim pokaže veličino svojih del. (Dal jim je, da bi bili na veke ponosni na njegova čudovita dela.) Hvalili bodo njegovo sveto ime, da bi oznanjali veličino njegovih del. Zaveza in postava Vednost jim je dal, postavo življenja jim je dal v dediščino, (da bi se zavedali, da živijo, čeprav so umrljivi). Večno zavezo je sklenil z njimi, razgrnil jim je svoje odloke. (Sir 15,11-20; 17, 1-12)

Take in podobne vrste vračanja k preteklim dogodkom in osebam in ponovno branje starih besedil je v judovski eksegezi znano pod imenom **midraš**.⁸

Kje lahko iščemo izvore za neprestano vračanje k preteklim dogodkom in osebam ter njihovo ponovno razlaganje? Nekateri to utemeljujejo z idejo Cikličnosti in periodičnega ponavljanja v kozmičnem redu stvari, kar je bilo prisotno pri sosednjih ljudstvih Izraela.

Načela za razumevanje sedanjosti iščejo preroki v preteklosti, kjer se je razodel način Božjega delovanja. Svetopisemski avtorji se lahko sklicujejo na pretekle dogodke in osebe na dva načina:

- **Retrojektiven:** pogled pomeni, da avtor želi na nov način predstaviti pretekle dogodke.
- **Projektivne:** pogled pa pomeni, da na podlagi preteklih dogodkov napoveduje prihodnost.

SEPTUAGINTA IN TARGUMI

Prve razlage svetopisemskih besedil so nastajale kot spremljava ob liturgičnem branju. Imele so namen usmerjati versko življenje skupnosti in zato čim bolj približati svetopisemsko sporočilo.

Ker se je kultura spreminjala in so se Judje preseljevali tudi drugam (Babilonsko izgnanstvo, kasneje diaspora), so želeli prevod Svetega pisma tudi v kakem drugem jeziku (aramejščina, grščina). □ To je bil vzrok za nastanek Septuaginte.

IV.III. Opiši alegorično interpretacijo, judovsko-palestinsko, srednjeveško in moderno eksegezo

Alegorična interpretacija: Od dobesednega pomena je potrebno preiti k višjemu, ker imajo skoraj vsa besedila Postave tudi alegorično vrednost. Filon⁹ razumeva zgodovino očakov kot simbolično pot duše v pridobivanju duhovnih vrednot.

Judovsko – palestinska eksegeza: Se razvije okoli leta 70, ko je bil porušen Jeruzalemski tempelj. Pred tem letom prevladuje saducejska eksegeza, ki se strogo drži Postave in je vezana na tempelj. V sinagogalnih krogih in v rabinskih šolah pa je moč zaslediti farizejsko eksegezo, ki

---

8 Midraš pomeni raziskovanje in je homilektična metoda biblijske interpretacije, s katero se besedilo razlaga drugače od dobesednih pomenov. Midraš je tudi ime raznih zbirk takšnih komentarjev, nabranih v Ustni Tori. Njegovo naravo ponazarja podoba kladiva, ki lomi skalo tore na številne drobce. Ker midraš podaja precej fantastičnih trditev o bibličnih likih in dogodkih, se tudi nauki ne smejo jemati dobesedno. Sicer pa so bili tako saduceji kakor karaiti hudo kritični do nekaterih bizarnih izmislic, ki jih najdemo v midrašu (Jakob naj ne bi umrl, čeprav je bil balzamiran). Nekoč so midraš uporabljali za to, da so mirili protislovja v Svetem pismu, domišljijsko izražali teološke zamisli ter podajali sodobna sporočila iz bibličnih besedil navadnim ljudem. (Iz: Alan Unterman, *Judovstvo-Mali leksikon*, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 2001, 178

9 Filon Aleksandrijski (20-45 po Kr.) je predstavnik Judovske hermenevtike. Filon uporablja pri razlaganju alegorično metodo, ki so jo Judje prevzeli od antičnega filozofa Aristobula.

po porušenju templja začne prevladovati. Ta eksegeza predstavlja naslednjih sedem načinov predstavljanja:

1. Težje razložljiva mesta razlagamo s pomočjo lažje razumljivih;
2. Dve biblični mesti sta si sorodni zaradi enega ali več skupnih pojmov;
3. Na temelju enega samega besedila se razlagajo tudi sorodna mesta;
4. Razlaga na temelju dveh različnih besedil Pisma;
5. Prehajanje od splošnega k posebnemu in obratno;
6. Iskanje podobnosti v primerjanih besedilih;
7. Stvari se nauči iz sobesedila.

Judovska srednjeveška eksegeza: V 8. stol. je pod vplivom arabskega sveta in Aristotelove filozofije moč zaslediti nov val Judovske eksegeze, za katero so značilne filološke analize in razumsko razlaganje svetopisemskih besedil.

Posebno smer predstavlja mistično-alegorična eksegeza, ki sledi svojstvenemu hermenevtičnemu principu, imenovanem *pardes* (raj, paradiž). Beseda je zloženska štirih začetnic besed, ki ponazarjajo štiri pomen besede:

Peshat – dobesedni smisel

Remez – hagadična razlaga midrašev

Deraš – razlaga s poučevalnim namenom

Sod – skrit, filozofsko mističen, kabalističen pomen

Judovska moderna eksegeza: Moderna rabinska eksegeza se poslužuje zgodovinsko kritične metode in je večkrat težko ločljiva od splošne znanstvene eksegeze. V primerjavi s krščansko eksegezo poudarja avtonomijo judovskega kanona.

IV.IV. Opiši eksegezo znotraj Nove zaveze in krščansko eksegezo prvega obdobja

Eksegeza znotraj Nove zaveze

Obstoj eksegeze znotraj Nove zaveze dokazujejo že sami starozavezni citati, ki jih je v Novi zavezi okoli 350¹⁰ in razlagajo vsebino staro-veznega izročila v novo-veznem smislu. Lahko govorimo o novem krščansko hermenevtskem načelu, ki vso Staro zavezo razumeva le kot napoved in preroštvo Jezusa Kristusa in Cerkve.

Pavel se s svojo metodo v veliki meri približa sedmim pravilom (glej zgoraj) rabija Hillela. Uporablja tudi metodo *pešer* t.j. kumransko razlagalno metodo, ki temelji na aktualizaciji v kristološkem smislu. Zanj so staro-vezni dogodki in osebnosti le *typos* »podoba, zgled, primer« tega, kar se dopolni v Novi zavezi.

Na kratko pa Nova zaveza uporablja eksegezno metodo treh korakov:

- SZ-na primerjava razodeva najprej nepretrganost (kontinuiteto) Božjega delovanja v NZ;
- Potem je poudarjena pretrganost, razlika med SZ-no in NZ-no realnostjo;
- Na koncu pa je razodeto preraščanje v nekaj višjega, preroška izpolnitev SZ v NZ.

Krščanska eksegeza prvega obdobja

---

¹⁰ Glej stran 13.

V krščanskih eksegetskih spisih v drugem (2.) in tretjem (3.) stoletju po Kristusu, zasledimo tipološko metodo razlaganja, ki v Kristološki luči predstavlja starozavezne dogodke. Tak način razlage sta vzbudila dva dogodka:

- Judje, ki se upirajo kristološkemu branju Stare zaveze.
- Gnosticizem, ki zagovarja dve počeli in daje napačno podobo Boga Stvarnika.

IV.V. Opiši grško in vzhodno eksegezo, zahodno latinsko in srednjeveško eksegezo

Grška in vzhodna eksegeza

Cerkev je v tretjem (3.) in četrtem (4.) stoletju izgubila svojo enotnost in se razdelila na dva centra, dve kulturni središči.

Aleksandrija, tu je čutiti močan vpliv Filonove alegorične eksegeze.¹¹ Najpomembnejša osebnost je Origen, ki je k različnim SZ-nim in NZ-nim knjigam pisal komentarje in pridige, ter izdelal tudi Heksaplo.¹² Razvija trojni pomen besede in se naslanja na Platonovo antropologijo:

- Telesu ustreza neposredni, dobesedni pomen, ki je pomemben za vzgojo začetnika.
- Duši ustreza moralni pomen za tiste, ki napredujejo.
- Duhu pa ustreza duhovni pomen za popolne.

V praksi pa Origen razlikuje le med dvema pomenoma, t.j. med dobesednim in duhovnim ali mističnim. Origen pri tem razlaga, da je smisel potrebno iskati glede na tip besedila. Narava svetopisemskega besedila ima vedno duhovni pomen, nima pa vedno telesnega, saj ga je pogosto težko določiti.

Antiohija, tu pa je čutiti vpliv grško – rimske, k zgodovinskemu smislu nagnjene tradicije in sirske palestinske kulture, ki se bolj nagiba k dobesednemu pomenu besedila.

Zahodna latinska eksegeza

V prvotnem obdobju, tu ni kake posebne eksegetske metode, razvije pa se z Avguštinom, ki poudarja da je zadnji smisel poznavanja Božje besede povezan z resničnostjo krščanskega nauka, ki v svojem jedru uči, da je potrebno *ljubiti Boga zase in bližnjega zaradi Božje ljubezni*.

Avguštin tudi zagovarja, da je potrebno zakrite in nejasne pomene doumevati izhajajoč iz odkritih in jasnih.

Srednjeveška eksegeza

Srednjeveška eksegetična metoda temelji na:

- Štirih pomenih:
  - dobesedni (uči dogodke);
  - alegorični (kaj verovati-dogmatični);
  - moralni (kaj delati – kako živeti);
  - anagoški (kam težiti – eshatološki)
- Duhovno branje Svetega pisma (lectio divina):
  - lectio,
  - meditatio,
  - oratio,

---

11 Glej stran 18.

12 Glej stran 13.

- kontemplatio,
- homilia.

IV.VI. Namen in značilnosti novega dokumenta Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi

Papeška biblična komisija hoče nakazati poti, ki jih je treba prehoditi, da bi prišli do interpretacije Svetega pisma, ki bo kar najbolj zvesta njegovi naravi, hkrati človeški in božanski.

Naš namen je, da bi pregledali tiste metode, ki lahko učinkovito prispevajo k ovrednotenju vseh bogastev, vsebovanih v bibličnih besedilih, da bi Božja beseda mogla postajati vedno bolj duhovna hrana članom njegovega ljudstva in zanje izvir življenja iz vere, iz upanja in iz ljubezni, kakor hoče tudi vse človeštvo.

Značilnosti dokumenta:

1. Podaja kratek opis različnih metod in pristopov in nakazuje njihove možnosti in njihove meje;
2. Preiskuje nekatera vprašanja hermenevtike;
3. Predstavlja premislek o značilnih razsežnostih katoliške interpretacije Svetega pisma in o njegovih odnosih do drugih teoloških ved;
4. Premišljuje o mestu, ki ga interpretacija Svetega pisma zavzema v življenju Cerkve

IV.VII. Zgodovinsko - kritična metoda: njena zgodovina, načela in ocena

Znanstveno – kritična metoda se je uporabljala že v antiki pri razlagi klasične književnosti in pozneje v času patristične dobe pisci, kakor so bili Origen, Hieronim in Avguštin. Metoda je bila tedaj manj izdelana.

Njene sodobne oblike so sad izpopolnitev, ki so jih vnesli predvsem renesančni humanisti in njihov *recursus ad fontes* (nazaj k virom).

Medtem, ko se je kritika teksta Nove zaveze kot znanstvena veda razvijala šele od leta 1800 naprej. Posledica tega je teorija 4 virov za razlago Pentatevha.

Razvijala pa se je naprej preko idej *Sitz im Leben* do *Formgeschichte*, ki se je navdihovala pri eksistencialistični filozofiji Martina Heideggerja. *Formgeschichte* je vzbujala resne zadržke, vendar je jasno pokazala, da ima novo-zavezno izročilo svoj izvor in je dobilo svojo obliko v krščanski skupnosti.

Načela:

- Gre za zgodovinsko metodo, ki poskuša pojasniti zgodovinski potek izdelave bibličnih besedil.
- Gre za kritično metodo, ker deluje s pomočjo kar najbolj strogih znanstvenih meril.
- Kot analitična metoda proučuje biblično besedilo, kot katerokoli drugo besedilo iz antike in ga razlaga kot človeško govorico.

Ocena

Kakšno vrednost ima zgodovinsko-kritična metoda, posebno v sedanjem stanju svojega razvoja?

Metoda sama po sebi, če se uporablja uravnovešeno, ne vključuje nobenega *a priori* (predsodka). Če njeno uporabo spremljajo kakšni *a priori*, za to ni vzroka v metodi sami, temveč v hermenevtskih izbirah, ki usmerjajo interpretacijo in so lahko pristranske.

V svojih začetkih je bila metoda usmerjena h kritiki virov in zgodovini verstev in ji je uspelo odpreti nov pristop k Svetemu pismu in pokazati, da je to zbirka spisov, ki največkrat, zlasti v Stari zavezi, niso delo enega samega pisca, temveč so imeli dolgo pred-zgodovino prve Cerkve.

IV.VIII. Opiši korake diahronega poteka zgodovinsko-kritične metode

Analizira svetopisemsko besedilo glede na razvoj besedila v teku časa v šestih korakih:

1. **Besedilno, tekstni korak:** Ali je v tekstu kakšen problem, ki bi ga izpostavljala tekstna kritika □ ujemanje besed v različnih prevodih.
2. **Jezikovni, semantični korak:** Pregled besednega zaklada (glede na celoto Nove zaveze, na ostalo besedilo...odlomek), kakšen je jezik (besede), zgradba stavka.
3. **Kritično literarni korak:** Kakšna je vrsta odlomka ali je zgodba, pripoved, literarne vrste.
4. **Analiza zgodovinskega okolja:** Kaj lahko rečemo o življenjskem okolju v katerem je besedilo nastalo (nekdo, ki je že Kristjan, ki je tudi že pisal vire □ časovna opredelitev)
5. **Analiza virov in tradicij:** (Stara zaveza □ Sinoptiki) Ali je besedilo izvirno in ali v celotnem Svetemu pismu nima vzporednih mest.
6. **Redakcijska analiza:** Kdo je bil tisti, ki je zadnji imel besedilo v rokah.

IV.IX. Predstavi nove metode literarne analize v sinhronem poteku

Nobena znanstvena metoda ne more izveči vsega bogastva bibličnih besedil. Nujno namreč pušča v senci številne vidike spisov, ki jih preučuje. Zato ne preseneča ugotovitev, da se dejansko predlagajo nove metode in pristopi, da bi poglobili ta ali oni vidik, ki je vreden pozornosti.

Analizira ustaljeno svetopisemsko besedilo danes in vključuje tri poglede:

1. **Govorniška analiza:** Poznamo tri vrste retorike:
  - klasična grška;
  - semitsko preroška;   namen je prepričevati
  - nova
2. **Pripovedna analiza:** Predlaga metodo razumevanja in sporočanja Bibličnega oznanila. V kakšni točki pripoved vključuje bralca
3. **Semiotska ali strukturna analiza:** Kakšni so nivoji med posameznimi deli svetopisemskega besedila. Naslanja se na tri glavna načela:
  - *Načelo imanence:* vsako besedilo sestavlja pomensko celoto; analiza preiskuje celotno besedilo, toda samo besedilo; ne sklicuje se na zunanje podatke, kakor so pisec, naslovljenci, povedani dogodki, zgodovina urejanja.
  - *Načelo sestave pomena:* ni pomena razen po odnosu in v odnosu, posebno v

različnosti.

- *Načelo slovnice besedila*: vsako besedilo upošteva neko slovnico, določeno število pravil ali zgradb; v celoti stavkov, ki se imenujejo govor, so različne ravni, ki imajo vsaka svojo slovnico.

IV.X. Predstavi pristope, ki se opirajo na izročilo, na znanost o človeku in na gibanja

Izročilo

1. **Kanonični pristop**: Vsak biblični spis se interpretira v luči kanona Svetega pisma, to je spisov, ki jih je skupnost verujočih sprejela kot pravilo vere. Kanonični pristop pravilno ukrepa proti pretiranemu vrednotenju tega, kar se predpostavlja, da je izvirno in prvotno, kakor da bi samo tisto bilo pristno.
2. **Judovsko izročilo**: Sveto pismo + komentarji
3. **Zgodovina učinkov**: Besedilo postaja literarno delo samo, kadar se srečuje z bralci, ki ga sprejemajo in oživljajo. Sprejem besedila, ki je lahko posamičen ali skupen in se lahko dogaja na različnih področjih (literarnem, umetniškem, teološkem, asketskem ali mističnem), prispeva k boljšemu razumevanju samega besedila.

Znanost o človeku

Božja beseda se je razodela tako, da je pognala svoje korenine v življenje človeških skupnosti in si odprla pot skozi psihološke danosti raznih oseb, ki so sestavile biblične spise. Zato morejo človeške znanosti:

1. **Sociologija** – sociološki pristop daje večjo odprtost eksegetskemu delu in prinaša veliko koristnih vidikov.
2. **Psihologija** – s pomočjo tega pristopa je mogoče razumeti svetopisemsko besedilo iz čisto življenjskih nazorov človeka in tako razložiti videnja, daritve, slikovite biblične govorce.
3. **Antropologija** – ta pristop poskuša opredeliti značilnosti različnih vrst ljudi v njihovem družbenem okolju, kakor je, na primer, človek v Sredozemlju – z vsem, kar to vključuje, od preučevanja kmečkega ali mestnega okolja in pozornosti za vrednote, ki jih skupnost priznava (čast in sramota, skrivnost, zvestoba, izročilo, vrsta vzgoje in šole)

prispevati k boljšemu razumevanju določenih vidikov v besedilih.

Gibanja

Interpretacija besedila je vedno odvisna od miselnosti in skrbi svojih bralcev, ki odmerjajo več pozornosti nekaterim vidikom in, ne da bi se zavedali, pozabljajo na druge.

1. **Osvobodilni pristop**: Bog je odrešenik in osvobaja.
2. **Feministični pristop**: Pomaga k razumevanju pomena in vloge ženske v Svetem pismu, v zgodovini krščanskih začetkov in v Cerkvi.

IV.XI. Kaj razumemo pod pojmom fundamentalistično branje Svetega pisma

Fundamentalistično branje izhaja iz načela, da je Sveto pismo, ker je navdihnjena Božja beseda in brez zmote, treba brati in interpretirati dobesedno v vseh njegovih podrobnostih.

Fundamentalističen pristop je tvegan, ker privlači osebe, ki iščejo biblične odgovore na svoja življenjska vprašanja. Takšen pristop jih lahko slepi, ker jim daje pobožne, a namišljene odgovore, namesto, da bi jim povedali, da Sveto pismo ne vsebuje nujno takojšnjega odgovora na vsako vprašanje. **Fundamentalizem vabi brez besed v neko obliko samomora misli.**

IV.XII. Opiši naloge katoliške eksegeze (ter eksegeta) in njen odnos z drugimi teološkimi vedami

Naloga katoliškega eksegeta ima veliko vidikov. To je cerkvena naloga, ker obstaja v preučevanju in razlaganju Svetega pisma z namenom, da postavi vse bogastvo na razpolago pastirjem in vernikom. Hkrati pa je znanstvena naloga, ki katoliškega eksegeta povezuje z njegovimi nekatoliškimi kolegi in z mnogimi odseki znanstvene raziskave.

Katoliški eksegeti ne smejo pri svojem delu interpretacije NIKOLI pozabiti, da interpretirajo BOŽJO BESEDO.

Naloge se delijo na štiri glavne dele

- Pojasniti **avtorjev namen**,
- **raziskati** besedilo na različnih področjih,
- **poučevati** eksegezo na teoloških fakultetah, semeniščih in domovih t.j. posredovati vernikom oz. slušateljem globoko spoštovanje do Svetega pisma; ter
- **objave** sadov raziskav.

IV.XIII. Predstavi pojma aktualizacija in inkulturacija Svetega pisma v življenju Cerkve

Aktualizacija: to pomeni, da ima Sveto pismo veljavo za vse dobe in vse kulture.

Inkulturacija: to pa pomeni, da ima Sveto pismo veljavo za vse države in kulture.

KAZALO:

I. Kolokvij.....	1
I. SVETO PISMO JE NAVDIHNJENO.....	2
I.I. Svetopisemska pričevanja o moči navdihnjene besede. Mesta, kjer se to neposredno izraža.....	2
I.II. Cerkevni očetje in učiteljstvo o navdihnjenju Svetega pisma.....	3
I.III. Trije cerkveni dokumenti o navdihnjenju Svetega pisma.....	3
I.IV. Vloga človeškega pisca pri nastajanju navdihnjenih besedil.....	3
I.V. Resničnost Svetega pisma in nezmotnost.....	4
I.VI. Zgodovinska resničnost v Svetem pismu.....	4

I.VII. Moralna in znanstvena resničnost v Svetem pismu.....	5
I.VIII. Kaj pravi navdihnjeno besedilo o zgodovini odrešenja (ZGO).....	5
II. Kanon in njegova zgodovina.....	6
II.I. Pojem in definicija svetopisemskega kanona.....	6
II.II. Razlika med hebrejsko Biblijo in krščanskim Svetim pismom.....	6
II.III. Kriteriji kanoničnosti.....	6
II.IV. Zgodovina judovskega kanona (zunanji in notranji proces).....	6
II.V. Zgodovina kanona Stare zaveze.....	7
II.VI. Zgodovina kanona Nove zaveze.....	7
II.VII. Splošna predstavitev apokrifne literature.....	8
II.VIII. Predstavitev izbranega apokrifa.....	8
III. Besedilna kritika.....	9
III.I. Kaj razumemo pod pojmom besedilna kritika? Kaj je svetopisemska paleografija?.....	9
III.II. Zgodovina hebrejskega besedila Stare zaveze.....	10
III.IV. Zgodovina besedila grške Nove zaveze.....	11
III.V. Metode ugotavljanja prvotnega besedila.....	11
III.VI. Nastanek, vrednost in zgodovinski pomen Septuaginte.....	11
III.VII. Revizije in recenzije prevoda LXX.....	12
III.VIII. Kaj so targumi? Konkretni primer.....	13
III.IX. Predstavi prevoda Vetus latina in Vulgata ter njen pomen.....	14
III. X. Predstavi proces prevajanja Svetega pisma v slovenski jezik.....	15
III.XI. Značilnosti slovenskega standardnega prevoda Svetega pisma.....	15
IV. Hermenevtika.....	16
IV.I. Opredeli pojma hermenevtika in eksegeza.....	16
IV.II. Opiši eksegezo znotraj hebrejske Biblije in pomen Septuaginte ter targumov za hermenevtiko.....	16
IV.III. Opiši alegorično interpretacijo, judovsko-palestinsko, srednjeveško in moderno eksegezo.....	17
IV.IV. Opiši eksegezo znotraj Nove zaveze in krščansko eksegezo prvega obdobja.....	18
IV.V. Opiši grško in vzhodno eksegezo, zahodno latinsko in srednjeveško eksegezo.....	19
IV.VI. Namen in značilnosti novega dokumenta Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi.....	20
IV.VII. Zgodovinsko - kritična metoda: njena zgodovina, načela in ocena.....	20
IV.VIII. Opiši korake diahronnega poteka zgodovinsko-kritične metode.....	21
IV.IX. Predstavi nove metode literarne analize v sinhronem poteku.....	21
IV.X. Predstavi pristope, ki se opirajo na izročilo, na znanost o človeku in na gibanja.....	22
IV.XI. Kaj razumemo pod pojmom fundamentalistično branje Svetega pisma.....	22
IV.XII. Opiši naloge katoliške eksegeze (ter eksegeta) in njen odnos z drugimi teološkimi vedami.....	23
IV.XIII. Predstavi pojma aktualizacija in inkulturacija Svetega pisma v življenju Cerkve.....	23
KAZALO:.....	23

Avtor: Aleš Pečavar
Urednik: Damjan Debevec
Zapiski za predavanja I. semestra
januar, 2004

VIR:

Prof. Peklaj, Svetopisemske osnove-skripta

Prof. Filipič, Predavanja

Alan Unterman, *Judovstvo-Mali leksikon*, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 2001

OPOMBE:

V tekstu so možne pravopisne in pomenske napake. Uporaba na lastno odgovornost.